મુનિ અને આચાર્ય

ભરત મુનિ:

(પુરાણ) નાટકશાસ્ત્ર નામના પ્રસિદ્ધ ગ્રંથનો રચનાર એક મુનિ.

ભારત એક પ્રાચીન ભારતીય સંગીત વિદ્ જે લેખક કે નાટ્ય શાસ્ત્ર, પ્રાચીન ભારતીય નાટ્યકલા અને histrionics પર સૈદ્ધાંતિક ટ્રીટાઇઝ, આશરે ઇ.સ. પૂર્વે અને પૂર્વે 200 થી તારીખ હતી. ભારતીય નૃત્ય અને સંગીત Natyashastra તેમના રુટ શોધો. અભિનય ભારત ત્રણ પ્રકારના થિયરી propounding ઉપરાંત શાસ્ત્રીય ભારતીય સંગીતમાં ગાયક \ કરવા અને નૃત્ય વિગતવાર વર્ણવાયેલ છે કારણ કે તેઓ સંસ્કૃત નાટકો માટે અભિન્ન છે. આ નૃત્યનો ભારત નાટ્યમ આ નાટ્ય શાસ્ત્ર માં codified છે. ભારત દસ પ્રકારના માં સંસ્કૃત થિયેટરના ફોર્મ (નાટ્ય Rupaka) વર્ગીકૃત; શું પશ્ચિમમાં તરીકે ઓળખવામાં આવે છે પરંતુ આ નાટક વચ્ચે એક છે, નામ અનુસાર, Nataka છે.

સુશ્રુત:

સુશ્રુત પ્રાચીન ભારતના ખૂબ જ પ્રસિદ્ધ જ્યોતિષવિદ્ અને ગણિતજ્ઞ હતા. ભારતીય ઉપખંડના આરોગ્યશાસ્ત્ર આયુર્વેદની એક સંહિતાની એમણે રચના કરી હતી, જેને સુશ્રુત સંહિતા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. તેઓ ૬ઠ્ઠી શતાબ્દી ઇસવીસન પૂર્વે ભારતમાં જન્મ્યા હતા. એમને શલ્ય ચિકિત્સાના પિતામહ તરીકે માત્ર ભારતમાં જ નહીં, પરંતુ આખા જગતના લોકો માને છે.

ચાર વેદ છે તે લગભગ સૌ જાણે છે, તેના ઉપવેદો..

- **ઋગવેદનો ઉપવેદ - આયુર્વેદ,**
- **શામવેદનો ઉપવેદ - ગાંધર્વવેદ**
- **યજુર્વેદનો ઉપવેદ - ધનુર્વેદ**
- **અથર્વવેદનો ઉપવેદ- સ્થાપત્યવેદ**

આર્યભટ્ટ (ખગોળ શાસ્ત્રી અને મહાન ગણિતજ્ઞ) :

ઇ.સ. ૪૭૬ માં કુસુમ પુર, બિહારમાં જન્મેલો આ વિચક્ષણ બુધ્ધિ વાળો માણસ દુર્બિન વગર આકાશની ત્રિરાશી માંડતો. ત્રેવીસ વર્ષની ઉમરે **आर्यभट्टीयम** નામનો ગ્રંથ લખ્યો , જેમાં તેણે ગ્રહોની ગતિ કેવીરીતે માપવી તેમજ સૂર્યગ્રહણ અને ચંદ્રગ્રહણનો સમય કેવી રીતે નક્કી કરવો તેની થિયરી આપેલ છે. સાહેબ આજે પણ એજ થિયરીનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. અને મિનીટો અને સેકન્ડ સાથે સમય કાઢીને આપવામાં આવેછે ! પૃથ્વી ગોળ છે અને સૂર્યની અસપાસ પરિભ્રમણ કરે છે તેવું સમર્થન આપનારામાં ગેલેલિયા સાથે આર્યભટ્ટ પણ ખરા. (Pi) ની ગણત્રી ચાર ડેસીમલ સુધી કાઢવાની થિયરી આપનારમાં આર્યભટ્ટનું નામ આવે છે.

આર્યભટ્ટ એ પ્રાચીન યુગના ભારતીય ગણિતશાસ્ત્રીઓ અને ભારતીય ખગોળશાસ્ત્રમાં પ્રથમ હરોળના ગણિતશાસ્ત્રી અને ખગોળશાસ્ત્રી છે.

ભાસ્કરાચાર્ય (બિજગણિતના માસ્ટર માઇન્ડ)

ઇ.સ. ૧૧૧૪ થી ૧૧૮૩ – મહારાષ્ટ્ર, જલગાંવ પાસેના ગામમાં જન્મેલા આ માણસે બિજગણિતના પાયાના સિધ્ધાંતો **लिलावती, बिजगणितम** નામના ગ્રંથોમાં સૂત્રબધ્ધ કર્યા છે. **सिध्धान्त शिरोमणी** નામના ગ્રંથમાં ગ્રહોની સ્થિતી અને સૂર્ય તથા ચંદ્રગ્રહણ ની સમય ગણત્રિ કરવાની થિયરી તેમજ ખગોળશાસ્ત્રમાં કામ લાગે તેવા સાધનોની ટેક્નીકલ માહિતી આપેલ છે. **सूर्य सिन्ध्धांत** નામના ગ્રંથમાં સર આઇઝેક ન્યુટનથીયે ૫૦૦ વર્ષ પહેલા ગુરુત્વાકર્ષણ ઉપર પ્રકાશ પાડ્યો હતો. તેના પુસ્તકોથી પ્રભાવિત થયેલા યુરોપ અને પર્સિયન વિદ્યાર્થીઓએ આ પુસ્તક પર રિસર્ચ કરેલું છે.

આચાર્ય કણાદ (અણુવિજ્ઞાનની થિયરી) Pioneer expounder of realism, low of causation and the atomic theory

ઇ.સ. પૂર્વે ૬૦૦ વર્ષ, દ્વારકા પાસે પ્રભાસ ક્ષેત્ર, ગુજરાતમાં જન્મેલા આ માણસે **वैशेसीक दर्शन** નામના ગ્રંથમાં બ્રમ્હાંડના દરેક પદાર્થોનું વર્ગિકરણ કરીને એક થિયરી આપી છે. ઘણું જ રસપ્રદ છે. નવ (૯) પ્રકારનાં વર્ગિકરણ કેવાં છે ? પ્રથ્વી, જળ, પ્રકાશ, પવન, ઇથર (ether), સમય, આકાશ, મન અને ચૈતન્ય. આ વર્ગિકરણ કેવું અજીબ લાગે છે ! પણ એક વાત યાદ અપાવું કે આઇન્સ્ટાઇનની થિયરી ઓફ રિલેટીવિટી અને E=mc2 ના આધાર પર સમય એક ચોથું પરિમાણ (Fourth dimesion) છે તેવું વૈજ્ઞાનીકોનું શંસોધન ચાલું છે. મેટર અને એન્ટીમેટર (બ્રહ્માંડ અને પ્રતિબ્રહ્માંડ) ની થિયરી ઉપર પણ શંસોધન ચાલું છે.

નાગાર્જુન રસાયણ શાસ્ત્રનો કિમીયાગર :

ઇ.સ. ૧૦૦, મધ્યપ્રદેશના બાળુકા નામના ગામડામાં જન્મેલો આ માણસ રસાયણ શાસ્ત્રનો કિમીયાગર હતો. નાલંદા વિદ્યાપીઠ તે જમાનામા વિશ્વવિદ્યાલયની ગણત્રીમાં આવતું, નાગાર્જુન આ વિદ્યાલયનો પ્રમુખ આચાર્ય હતો. **रस रतनाकर, रस रुद्रय, रसेन्द्र मंगल** આ ગ્રંથો બધાજ કેમેસ્ટ્રીના છે. નાગાર્જુન અન્ય ધાતુ માથી સોનામાં પરિવર્તન કરવાની થિયરીમાં સફળ થયો હતો. **योग सागर, आरोग्य मंजरी** નામના પુસ્કો આયુર્વેદ ઉપરના છે.

વૈદિક સાહિત્યનો એ એક મહાન આચાર્ય છે. અગિયારમા શતકના પ્રથમ ભાગમાં આ દેશમાં રહી જનાર એલ્બેરૂની નાગાર્જુન માટે નીચે પ્રમાણે લખે છેઃ “રસવિદ્યાના નાગાર્જુન નામના એક પ્રખ્યાત આચાર્ય હતા, જે સોમનાથ પાસે દૈહકમાં રહેતા હતા. એ રસવિદ્યામાં પ્રવીણ હતા અને એમણે એ વિષયનો એક ગ્રંથ લખ્યો છે. અમારા વખત પહેલાં ૧૦૦ વર્ષ ઉપર એ થઈ ગયા છે.”

જો એલ્બેરૂનીનું કહેવું ખરૂં હોય તો નવમા શતકના અંતમાં અને દશમા શતકના પ્રથમ ભાગમાં ગુજરાતમાં એક નાગાર્જુન થઈ ગયા હોવા જોઈએ.

આચાર્ય ચરક : Father of Medicine –

ઇ.સ. પૂર્વે ૬૦૦, **चरक संहिता** નામનો તેમનો ગ્રંથ આયુર્વેદનો એન્સાઇક્લોપીડીયા છે. રોગ નિદાનની પરફેક્ટ થિયરી, human anotomy, embryology, pharmacology, blood circulation and their related diseases. જ્યારે યુરોપનું વિજ્ઞાન ડબલ થિયરીને લીધે સંભ્રમમાં હતું ત્યારે આચાર્ય ચરકના સિધ્ધાંતોમાં તેનો ઉકેલ મળ્યો. **चरक संहिता** માં એક લાખ આયુર્વેદિક ઔષધિઓનું વર્ણન છે.

ભિષગ્રાજ શાલિહોત્ર :

પ્રાણીશાસ્ત્રનો મહાન ચિકિત્સક અને આ ગ્રંથનો મહાન રચયિતા ઇ.સ. **...** શાલિહોત્રે **“શાલિહોત્ર ”** સંહિતા નામે પ્રાણી ચિકિત્સાસંહિતા રચી.

આચાર્ય સુશ્રુત : Father of plastic sugery

ઇ.સ. પુર્વે ૬૦૦, સર્જરી વિદ્યાનો પ્રણેતા, અને Anesthesia નો માસ્ટર, **सुश्रुत संहिता** માં ૧૨ પ્રકારના ફ્રેકચરો, ૬ પ્રકારના ડિસલોકેશન્સ, ૧૨૫ જાતના સર્જરીના સાધનો અને ૩૦૦ પ્રકારના ઓપરેશનોનુ વર્ણન અને ઉપચાર આ ગ્રથમાં છે. યુરોપનુ સર્જરી વિજ્ઞાન હજી પાપા પગલી ભરતું હતું ત્યારે આચાર્ય સુશ્રુત Renoplasti (restoration of damaged nose) માટે પ્રખ્યાત હતા.

સુશ્રુત પ્રાચીન ભારતના ખૂબ જ પ્રસિદ્ધ જ્યોતિષવિદ્ અને ગણિતજ્ઞ હતા. ભારતીય ઉપખંડના આરોગ્યશાસ્ત્ર આયુર્વેદની એક સંહિતાની એમણે રચના કરી હતી, જેને સુશ્રુત સંહિતા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. તેઓ ૬ઠ્ઠી શતાબ્દી ઇસવીસન પૂર્વે ભારતમાં જન્મ્યા હતા. એમને શલ્ય ચિકિત્સાના પિતામહ તરીકે માત્ર ભારતમાં જ નહીં, પરંતુ આખા જગતના લોકો માને છે.

આચાર્ય પતંજલિ યોગ વિદ્યાના ગુરુ:

ઇ.સ. પૂર્વે ૨૦૦ વર્ષ- જેમના યોગની થિયરી શિબીરોમાં પ્રેક્ટીકલ સમજાવીને રામદેવ માહારાજ આજે ટી.વી માધ્યમથી ભારત જ નહીં પણ પુરી દુનિયામાં જાણીતા થઇ ગયા છે. આચાર્ય પતંજલિનો જન્મ ઉત્તર પ્રદેશના ગોંડા જીલ્લામાં થયો હતો. **पातंजल योग सूत्र** નામના ગ્રંથમાં યોગ વિદ્યાનું વિજ્ઞાન સૂત્રબધ્ધ છે.

પરંપરાગત માન્યતા અનુસાર યોગનો પ્રારંભ બ્રહ્માજી દ્વારા થયો છે, પરંતુ કેટલાક પ્રાચીન યોગગ્રંથ શિવ-પાર્વતીજીનાં સંવાદમાં હોવાથી એક પરંપરા શિવજીને યોગના પુરાતન વકતા માને છે. પરંતુ યોગને એક શાસ્ત્ર અને સાધન પદ્ધતિનું સ્વરૂપ આપવાનું કાર્ય કોઇએ કર્યુ હોય તો તેનું શ્રેય મહર્ષિ પતંજલિને જાય છે. કોઇ એક અધ્યાત્મવિધાને અનુશાસનના રૂપમાં પ્રસ્તુત કરવાનું કાર્ય તો બહુ જ કિઠન છે, છતાં પણ જે ઇન્દ્રિયોનો વિષય નથી તેવા અગોચર અગમ્ય પરમતત્ત્વ સુધી પહોંચી **મહર્ષિ પતંજલિ** મુનિએ એટલી ઉત્તમ રીતે આ મહાન કાર્ય કરી બતાવ્યું છે, જેના કારણે તેમના નામની આગળ ‘ભગવાન’ શબ્દ પ્રયોજિત કરવામાં આવે છે. જે જ્ઞાન મળવું જ અસંભવ હતું તે જ્ઞાનની ભગવાન પતંજલિની જ્ઞાનવિષયક વાણી (યોગદર્શન) મનુષ્યમાત્ર માટે ઉપયોગી-ઉપકારી છે. કોઇ પણ ધર્મ અથવા સંપ્રદાયની વ્યકિત તેને પચાવી શકે છે. શબ્દોના બાહ્યાર્થ નહીં, પરંતુ તેના તત્ત્વાર્થ ગ્રહણ કરનારને યોગમાર્ગે ચાલવાની પ્રેરણા આપોઆપ મળી જાય છે.

શારીરિક રોગો મટાડવા તેમણે ચિકિત્સાગ્રંથ ચરક આપ્યો. તો બીજી તરફ અશુદ્ધ વાણીનાં શુદ્ધ ઉરચારણ પાણિનીના વ્યાકરણ પર ભાષ્ય પણ લખ્યું અને એટલા માટે જ તેમને યોગ ઉપરાંત વ્યાકરણ અને વૈદકનાં આચાર્યરૂપે પણ અપનાવવામાં આવ્યા. પરંતુ ત્રણ-ત્રણ વિધાઓના આચાર્ય હોવા છતાં પણ તેમની સૌથી અધિક મહત્તા તો યોગાચાર્ય અને યોગસૂત્રનાં રચયિતા તરીકે જ છે જે વાસ્તવિકતા છે. મુનિશ્રેષ્ઠ વિદ્વાનોમાં પણ યોગક્ષેત્રે પતંજલિનું સ્થાન જ ટોચ પર બિરાજે છે.

આચાર્ય ભારદ્વાજ : Pioneer of –

ઇ.સ. પૂર્વે ૮૦૦ વર્ષ, પ્રયાગમાં તેમનો જન્મ થયો હતો. **यंत्र सर्वस्व** નામના ગ્રંથમાં ત્રણ પ્રકારના ઉડ્ડયન યંત્રોની કલ્પના કરી છે. ૧) ભૂમિથી ભૂમિ માટે(On earth one place to another place), ૨) એક ગ્રહથી બીજા ગ્રહ સુધી, ૩) એક બ્રમ્હાંડથી બીજા બ્રમ્હાંડ સુધી (છે ને જબરદસ્ત કલ્પના ! The technique to make flying machine invisible through the application of sunlight and wind force. (અત્રે યાદ અપાવવું જરુરી છે કે પરદેશીઓના હુમલાઓ ભારત પર હજારો વર્ષો સુધી થતા રહ્યા , આપણે ઇતિહાસ ભણ્યા છીએ. નાલંદા વિદ્યાલયપિઠના ગ્રંથો લુંટીને લઇજવામાં આવ્યા હતા.)